

Key words: simple sentence, semantic-syntactic relation, valence, part of sentence, a means of expression.

УДК 811.161.2'367.335.1

Тетяна Масицька

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ І ФОРМАЛЬНО-СИНТАКСИЧНА ВЗАЄМОНЕЗАЛЕЖНІСТЬ У СКЛАДНОСУРЯДНИХ РЕЧЕННЯХ

У статті висвітлено особливості семантико-синтаксичної взаємозалежності і формально-синтаксичної взаємозалежності, які виражають специфіку формування складносурядних речень. З'ясовано, що семантично елементарні складносурядні речення сформовані з двох взаємозалежних предикативних частин, формально елементарні складносурядні конструкції – з двох взаємозалежних. Відзначено, що для формально і семантично ускладнених складносурядних речень характерне функціонування двох і більше формально-синтаксичних взаємозалежностей / семантико-синтаксичних взаємозалежностей. Окреслено диференційні різновиди семантико-синтаксичної взаємозалежності: 1) темпоральна семантико-синтаксична взаємозалежність; 2) причиново-наслідкова семантико-синтаксична взаємозалежність; 3) умовно-наслідкова семантико-синтаксична взаємозалежність.

Ключові слова: складносурядне речення, семантико-синтаксична взаємозалежність, формально-синтаксична взаємозалежність.

Обґрунтування наукової проблеми та її значення. У складносурядному реченні поєднані прості конструкції, що репрезентують єдине ціле – синтаксичну структуру вищого рангу. Частини складносурядного речення, виділені за наявністю предикативного ядра двоскладного речення або головного члена односкладного речення, співвідносного з присудком або з підметом, на думку І. Р. Вихованця, «...тільки умовно можна назвати простими реченнями. Маючи подібну до простих речень синтаксичну будову, вони позбавлені інтонаційно-сміслової самостійності речення» [3, с. 279]. А. П. Грищенко, аналізуючи складносурядні конструкції, вказував: «...внаслідок поділу складносурядного речення на прості речення виникають синтаксичні конструкції нової якості, кожна з яких одержує нове значення і само-

стійне інтонаційне оформлення...» [8, с. 388]. Вказані міркування умотивовують висновок про те, що в конструюванні складносурядних речень використовують різні прості реченнєві структури з відмінними граматичними модифікаціями. Частини складносурядного речення характеризують за формально-синтаксичними і семантико-синтаксичними особливостями, тому важливо з'ясувати функційне вираження семантико-синтаксичної взаємозалежності і формально-синтаксичної взаємозалежності між предикативними частинами цих конструкцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В теоретичному синтаксисі здійснено вагомі напрацювання проблемних питань, які висвітлюють граматичні і семантичні ознаки складносурядних речень. Формально-граматичні особливості складносурядних речень досліджував А. П. Грищенко, який, аналізуючи різновиди в межах єднальних, зіставно-протиставних і розділових складносурядних речень, поєднує формальні та семантичні ознаки складносурядних конструкцій [7; 8]. Вчений вважав, що єднальні складносурядні речення не можна трактувати одноплановими з погляду «формальної та значеннєвої взаємозалежності між складовими частинами», тому виділив три різновиди єднальних складносурядних конструкцій: 1) із вільним порядком розташування складових частин, кількість яких не обмежена формальними та значеннєвими чинниками; 2) із фіксованим розташуванням складових частин, кількість яких, як і в реченнях першого різновиду, не визначена граматичними і значеннєвими чинниками; 3) з обмеженою кількістю складових частин, що утворюють замкнений ряд [8, с. 388–389]. Виокремлюючи зіставно-протиставні складносурядні речення, А. П. Грищенко наголосив на чіткому граматичному зв'язку між складовими частинами цих конструкцій і виокремив два різновиди: 1) речення, що мають не більше двох складових частин, між якими встановлений зв'язок граматичної рівнозначності і 2) речення, що мають не більше двох граматично рівнозначних і позиційно стійких складових частин [8, с. 399]. Розділові речення, на думку дослідника, варто розмежовувати на два різновиди, зважаючи на їхні значеннєві зв'язки: 1) речення, до складу яких входить не більше двох граматично рівнозначних складових частин і 2) речення, на граматично рівнозначні складові частини яких не поширений принцип кількісного обмеження [8, с. 407]. Враховуючи граматичні особливості сурядних сполучників, мовознавці доповнили поширену в україн-

ському синтаксисі традиційну класифікацію складносурядних речень [8, с. 388–409] і виокремили складносурядні речення з приєднувальними сполучниками, у яких друга частина виступає додатковим повідомленням щодо змісту першої частини [3, с. 302], складносурядні речення з пояснювальними сполучниками, у яких виражені смислові відношення пояснення або уточнення [16, с. 624–626], складносурядні речення з пояснювально-приєднувальними сполучниками [12, с. 667], складносурядні речення з градаційними сполучниками [9, с. 558–559; 16, с. 626–628; 21, с. 43–244]. З позицій функційно-категорійної граматики інтерпретує проблематику складносурядного речення І. Р. Вихованець [1–3]. Ідеї фундатора функційного синтаксису поглиблено у студіях А. П. Загнітка [11; 12], К. Г. Городенської [4–6], М. В. Мірченка [15], О. Г. Межова [14], Р. О. Христіанінової [18–20], Н. В. Гуйванюк [10], К. Ф. Шульжука [21] та інших. Багатовимірний і системний аналіз складних синтаксичних конструкцій різного типу уможливорює докладне вивчення всіх аспектів їхнього вираження – формально-граматичного, семантико-синтаксичного та комунікативного. Цей підхід дає змогу дослідити складносурядне речення з позицій граматики залежностей [13] і виокремити нові категорійні поняття «семантико-синтаксичної взаємозалежності» і «формально-синтаксичної взаємозалежності» у складносурядних реченнях.

Мета статті – схарактеризувати особливості семантико-синтаксичної взаємозалежності і формально-синтаксичної взаємозалежності в складносурядних реченнях різного типу. Для її досягнення потрібно розв'язати такі **завдання**: 1) схарактеризувати структуру складносурядних речень різного типу; 2) диференціювати різновиди семантико-синтаксичної взаємозалежності; 3) проаналізувати функційний вияв формально-синтаксичної взаємозалежності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Особливості складносурядних речень як одного з різновиду складних реченнєвих конструкцій відображають його формально-синтаксичні ознаки: кількість частин складносурядного речення, які утворені вихідними простими реченнями, граматичне вираження цих частин, характер синтаксичного зв'язку між ними і засоби його вираження, внутрішнє формально-синтаксичне членування складносурядних реченнєвих конструкцій, особливості функціонування семантико-синтаксичної взаємозалежності і формально-синтаксичної взаємозалежності. І. Р. Вихованець слушно зазначає:

«Визначальну формально-синтаксичну і семантико-синтаксичну характеристику складносурядних речень становить елементарність/неелементарність їх структури. У мовленні функціонують як складносурядні речення з мінімальною для них кількістю предикативних частин (елементарні складносурядні речення), так і складносурядні речення ускладненого типу (неелементарні складносурядні речення)» [3, с. 299]. У складносурядному елементарному реченні об'єднано дві елементарні конструкції, у яких функціонують предикатні компоненти, що виражають семантико-синтаксичну взаємозалежність між двома предикативними центрами елементарних конструкцій. Елементарні складносурядні речення є вихідними структурами, різні поєднання яких утворюють похідні ускладнені складносурядні речення. Елементарні і ускладнені складносурядні речення мають два різновиди: формально елементарні й ускладнені складносурядні речення і семантично елементарні й ускладнені складносурядні речення.

Формально елементарні складносурядні речення сформовані з двох взаємозалежних предикативних частин, поєднаних сурядним зв'язком. Цей зв'язок може бути сполучниковим і безсполучниковим, оскільки відсутність сполучника в деяких складносурядних конструкціях не впливає на семантичне вираження складових частин складносурядної конструкції, пор.: *Гримить високий гонор полонеза, і лихом б'є об землю перепляс* (Л. Костенко) → *Гримить високий гонор полонеза, лихом б'є об землю перепляс; ...обагрився став, І утома наляга на плечі...* (В. Стус) → *Обагрився став, утома наляга на плечі; – Раніше ви вчилися жити, а тепер треба жити* (Є. Гуцало) → *Раніше ви вчилися жити, тепер треба жити; І ти смієшся, й даль ясніє* (М. Рильський) → *І ти смієшся, даль ясніє*.

Формально неелементарні складносурядні речення утворені з трьох і більше предикативних частин. Їхнім різновидом є ускладнені складносурядні речення відкритої структури, сурядні частини у таких конструкціях поєднані повторювальними єднальними і розділовими сполучниками, напр.: *І я вставав, і я спішив, І я зростав* (В. Стус); *Шумлять щасливі води, І грає вітер навкруги, І голуби ясної вроди Черкають неба береги* (М. Рильський); *То пилок, то сніги, то сльота партизанську вкривають дорогу, то ожина хапає за ногу, то колючий, зіржавілий дріт* (П. Воронько). Ускладнені складносурядні речення відкритої структури є безсполучниковими, якщо їхнім частинам властиве вираження єднального переліку, напр.: *Тільки тобою білий святиться світ, тільки тобою повняться брості віт, запарувала*

духом твоїм рілля, тільки тобою тішиться немовля, спів калиновий піниться над водою – тільки тобою, тільки тобою! (В. Стус); *Гілля розгойдується, жовте листя падає додола, котиться по траві, на нього лапатим краплепадом сіється багряне, ось уже по траві котиться потік, він густішає од бронзового листя, од вишневого, все це перемішується, сухо шарудить, стискається в повітрі, крутиться...* (Є. Гуцало); *Дощові краплі видзвонювали на шибках одноманітну, нескінченну пісню осені, гудів вітер за вікнами, шуміли столітні липи обабіч Гетьманського шляху* (Н. Рибак). Складносурядні речення відкритої структури можуть мати сполучниковий і безсполучниковий зв'язки, напр.: *То дощ, то сніг, то знову дощ, і листя лопотіло, побуровіла нехворощ, вода на зиму сіла* (М. Вінграновський); *Біжать отари, коні ржуть, реве Тяжкий бугай на буйнім пасовищі, – І чорні птиці промайнули віщі, І чорна тінь поймає все живе* (М. Рильський). У формально ускладнених складносурядних реченнях складові предикативні частини можуть бути поєднані різними сурядними сполучниками, напр.: *...І сонце, Неначе глобус, Усміхається школярам, А за вікном Реве повесіння, Вантажене снігом і кригою, Та лісом тріск іде – Нові проростають проліски* (В. Стус); *Я натомився від екзотики, Від хитро вигаданих слів, – А на вербі срібляться котики, І став холодний посинів* (М. Рильський).

Семантично елементарне складносурядне речення утворюють дві елементарні прості конструкції. Для них характерне вираження тільки однієї семантико-синтаксичної взаємозалежності, напр.: *А я чолом припала до вікна, і смуток <...> бере мене за плечі* (Л. Костенко); *...Доля <...> ридала, і пісня Долю <...> втішала* (Й. Струцюк); *...літо було на відході і дощики зашелестіли...* (І. Жиленко). Семантично ускладнене речення сформоване з трьох і більше предикативних частин, які можуть зазнавати трансформації в субстанційний компонент або словосполучення. На семантичну ускладненість складносурядного речення також вказує вираження двох або більше семантико-синтаксичних взаємозалежностей у складносурядній конструкції. Формально і семантично ускладнені складносурядні речення належать до тотожних структур у плані побудови, однак є відмінними у вираженні взаємозалежностей/взаємозалежностей, напр.: *Дерева думу думають таємну, І пахне терпко так грибним дощем, І на душі і солодко, й приємно* (Л. Назарчук); *То вітер розвіяв, то хвилі зірвали, То, граючись, діти малі розібрали* (О. Олесь); *Жовтий місяць, а ще*

вище – крик твій, а ще вище – той... (В. Стус); *І скільки вас в борні розбилось об граніти, І скільки вас сконало серед мук, – Але і смерть була безсила вас спинити І вбить ваш вільний дух* (О. Олесь). Для формально-синтаксичної структури характерне вираження взаємозалежності між предикативними центрами, для семантико-синтаксичної – взаємозалежності.

У семантико-синтаксичній структурі складносурядного речення репрезентовано функційне вираження взаємозалежності між двома ситуаціями (в семантично елементарних конструкціях) або між їхнім більшим складом (у семантично ускладнених конструкціях). Семантичні ознаки складносурядних речень пов'язані передусім із різними типами семантико-синтаксичних взаємозалежностей між предикативними частинами. Тип семантико-синтаксичної взаємозалежності визначають предикативні частини, які об'єднано не довільно, а смисловими єдностями, що вказують на зв'язки між явищами дійсності і формують комунікативну довершеність. Для таких складносурядних речень характерна розгорнута система семантико-синтаксичних взаємозалежностей, у вираженні якої можна спостерігати різнопланові елементи реченнєвої структури. Сурядний зв'язок передає різноманітні часові відношення, протиставні й розділові відношення, виражає обставинні логічні відношення тощо. Деякі граматикалізовані елементи легко приєднати до сурядних сполучників й утворити нестійкі сполучникові поєднання: *і тому, а тому, і через те, і все ж, але тільки*, які характерні для складносурядних речень закритої структури [3, с. 299, 309], напр.: *Дзеркало було велике, але Фріц, – більший, і тому повністю він там не вміщався* (С. Андрухович); *Бо справа не в суті цих наказів, а в тому що ти їх даєш* (С. Андрухович); *Свічі освітлюють кілька облич, викарбовують на них глибокі зморшки, утриують вирази, і тому, наче надолужуючи це, темнішими обрисовуються потилиці й впливають із темряви волохаті силуети багатьох людей* (Б. Антоненко-Давидович); *Щоправда, вони ще не звикли до таборових умов, а тому й думки їхні весь час лінуть до далекої Рязанської області, до своїх домівок і кривих...* (Б. Антоненко-Давидович).

У складносурядному реченні семантико-синтаксична взаємозалежність має декілька різновидів: 1) темпоральна семантико-синтаксична взаємозалежність; 2) причиново-наслідкова семантико-синтаксична взаємозалежність; 3) умовно-наслідкова семантико-синтаксич-

на взаємозалежність. Предикативні частини в складносурядних реченнях, що виражають темпоральну, причиново-наслідкову й умовно-наслідкову взаємозалежності і поєднані асемантичними сполучниками *і* (*й*), *та* (у функції *і*), мають відмінну від складносурядних речень із семантичними сполучниками синтаксичну організацію. Асемантичні сполучники лише поєднують сурядні частини, вираження семантико-синтаксичних взаємозалежностей припадає на складові частини складносурядного речення. Семантико-синтаксичні взаємозалежності сформовані структурними типами предикативних частин і їхнім семантичним наповненням. Функціонування темпоральної взаємозалежності є характерним для складносурядних конструкцій, а вираження причиново-наслідкової та умовно-наслідкової взаємозалежностей – вторинне, оскільки вони репрезентують трансформаційні стосунки між складносурядними і складнопідрядними реченнями. За спостереженнями І. Р. Вихованця, «у синтаксичній системі сучасної української мови наявні численні перетини семантико-синтаксичних відношень у складносурядному і складнопідрядному реченнях і семантико-синтаксичних відношень у безсполучниковому складному реченні з недиференційованим синтаксичним зв'язком. Семантико-синтаксичні відношення в безсполучникових складних реченнях нерідко ускладнюються різноманітними семантико-стилістичними нашаруваннями. <...> На типові для складносурядних речень семантико-синтаксичні відношення іноді нашаровуються відношення, транспоновані зі структури складнопідрядних речень (причинові, наслідкові, умовні та інші). У цьому виявляються дериваційні зв'язки різновидів складного речення» [3, с. 285, 299]. У складносурядних реченнях із причиново-наслідковою та умовно-наслідковою залежностями єднальне значення асемантичного сполучника *і* ускладнено семантикою причиново-наслідкової й умовно-наслідкової зумовленості. Переважно такі речення є закритими структурами. Значеннєві відтінки у взаємозалежних предикативних частинах виражені за допомогою семантики предикативних частин, форм дієслів-присудків, напр.: ...*Чайка черкнула – І тріснула тиша* (О. Богачук); *Зоря зійшла вгорі – і її далеким світлом загорівся його погляд...* (Є. Гуцало) – присудки в складових частинах виражені формою минулого часу доконаного виду; *Дощ пройшов – і Київ зеленіє* (М. Рильський) присудки у складових частинах виражені формами минулого часу, доконаного і недоконаного виду.

Формально-синтаксичну організацію складносурядних речень увиразнюють формальні ознаки цих конструкцій, до яких належать сполучниковий і безсполучниковий зв'язок предикативних частин, кількісний їхній склад (лише дві предикативні частини за закритого сурядного зв'язку і необмежена їхня кількість за відкритого сурядного зв'язку) та особливості синтаксичної будови предикативних частин [3, с. 297]. Сполучниковий і безсполучниковий зв'язки формують два варіанти складносурядних єднальних речень, де сполучникові і безсполучникові засоби вираження сурядності орієнтовані на формально-синтаксичну структуру речення, і виражають формально-синтаксичну взаємозалежність, напр.: *Встаю у ніч – І тиша...* (П. Мах); *Заснула ніч на теплому тумані, І спить роса на житньому стеблі* (О. Богачук); *Ірже Пегас, виблискує Корона* (Л. Костенко); *Нерестяться в хмарах блискавиці, Ліс принишк – увесь заголубів* (О. Богачук); *Розлетілись роки, розчахнулась доля...* (І. Драч). Сурядний синтаксичний зв'язок і взаємозалежність між предикативними частинами вказують на кількість предикативних частин у складносурядних реченнях відкритої структури, напр.: *...а дощ переїщить, а громи гуляють, а вітер розходивсь...* (Г. Яструбецька); *Земна півкуля брижилась од жару, і півдуші ті спогади приспали, і півсебе услід за сном пішло* (В. Стус); *А десь витьохкують же солов'ї, І соняхи цвітуть, і небо голубіє* (Л. Назарчук).

Складносурядне речення утворюють формально однотипні предикативні частини, напр.: *Я знаю тут усіх, і знають мене всі* (Л. Костенко); *Чийсь день по каплі скапує з весла, І пучаються на руках маленькі діти* (Л. Назарчук); *...під сонцем жито половіє, і льон свої блакитні вії розплющує в достигле літо* (І. Чернецький); *Вже й коней не лаяв, вертаючи полем, і був я смішним і милим...* (М. Сом); *Хтось був давно, як пісня вільний, а Україна – у печалі* (Й. Струцюк) (складносурядні речення сформовані з двох простих двоскладних речень).

З формального погляду основна диференційна ознака складносурядних конструкцій – граматична взаємозалежність одного предикативного центра від іншого, тобто граматична рівноправність предикативних частин. Домінантим критерієм виокремлення складносурядних речень з усього загалу складних конструкцій виступають сурядні сполучники, які оформлюють різні типи сурядного зв'язку. У формально-граматичній структурі складносурядного речення асеман-

тичні сполучники є виразниками сурядного зв'язку, у семантико-синтаксичній структурі речення вони не мають функційного навантаження. І. Р. Вихованець наголошує: «Одну з формальних ознак складносурядного речення становить наявність у його структурі асемантичних сполучників» [3, с. 298]. Асемантичні сполучники поєднують предикативні частини в складносурядних реченнях, указують на сурядний зв'язок, а семантико-синтаксична взаємозалежність і формально-синтаксична взаємозалежність виражені граматичними формами компонентів реченнєвих конструкцій і лексичним оформленням предикативних частин. Із сурядних сполучників типовими асемантичними сполучниками виступають єднальні сполучники *і* (*й*), *та* (у значенні *і*). Зокрема, причиново-наслідкова взаємозалежність виражена не асемантичним сполучником *і*, який поєднує предикативні частини, а семантичним наповненням предикативних центрів і відповідною структурною організацією складових частин складносурядного речення. Семантичні сполучники поділяють на зіставні, протиставні, розділові та градаційні [3, с. 302–304; 9, с. 558–559; 20, с. 173]. У формально-синтаксичній структурі семантичні сполучники вказують на сурядний зв'язок між предикативними частинами складносурядного речення і на взаємозалежність предикативних частин складносурядного речення.

У складносурядних реченнях розрізняють фіксований і вільний порядок розташування предикативних частин [9, с. 558; 20, с. 175–176]. Вільний порядок частин уможлиблює зміну порядку предикативних частин, і це не впливає на загальну семантику реченнєвої структури, пор.: *І наш будинок доживав, і доживала тьотя Катя* (І. Жиленко) – *І доживала тьотя Катя, і наш будинок доживав*; *Я знаю тут усіх, і знають мене всі* (Л. Костенко) – *Знають мене всі, і я знаю тут усіх*. Фіксований порядок предикативних частин зумовлює формально-синтаксична організація предикативних частин, напр.: *...шторми ревуть, розтрошуючи кораблі, а тут така тиша...* (О. Гончар); *Позицію предиката займає дієслово, а позицію аргумента (аргументів) – іменник* (І. Вихованець); *Степан сів у люльку, Катерина – на заднє сидіння* (В. Шкляр), або смислове навантаження складових частин, напр.: *У ній [заяві. – Т. М.] підтверджувалася не тільки рішучість Києва приєднатися до договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), а й готовність Вашингтона і Москви надати гарантії безпеки нашій країні у вигляді низки власних зобов'язань* («Дзеркало

тижня», 2009); *До того ж сьогодні в Кураївці великий концерт, а таку подію Віктор навряд чи пропустить* (О. Гончар).

Аналіз формально-синтаксичного аспекту складносурядних речень, на думку Р. О. Христіанінової, має враховувати ще одну визначальну їхню формально-граматичну й семантико-синтаксичну характеристику – спосіб оформлення незалежної предикації [20, с. 176], яку вона вперше виокремила в дослідженнях складнопідрядного речення [17]. Науковець констатує, що спосіб оформлення предикації характеризує особливості процесу творення складних речень і дає змогу виділити два типи складносурядних речень: 1) складносурядні речення, утворені на основі поєднання кількох предикативних частин, що передають усвідомлені до моменту мовлення й пов'язані між собою певними відношеннями ситуації, тобто такі речення фіксують результат мисленнєвих дій (типові складносурядні речення). Предикативні частини цих речень поєднують єднальні, протиставні, зіставні, розділові та градаційні сурядні сполучники; 2) складносурядні речення, утворені на основі приєднання другої предикативної частини, які виражають усвідомлені дії, процеси тощо (окремий специфічний тип складносурядних речень) [20, с. 176–177]. Предикативні частини першого типу складносурядних речень поєднують єднальні, протиставні, зіставні, розділові та градаційні сурядні сполучники і можуть бути представлені також безсполучниковими конструкціями, напр.: *І ти смієшся, й даль ясніє, І серце б'ється, як в огні, І вид пречистої надії Стоїть у синій глибині* (М. Рильський); *Річки ясні жемчужились, Шуміли і пливли, Лани зливались з луками, Пахтіли і цвіли* (О. Олесь). Предикативні частини другого типу складносурядних речень об'єднують приєднувальні сполучники: *та й, причому, а також*, напр.: *Не ті нині часи, та й інструментарій американського «втручання» тут мінімальний* («Дзеркало тижня», 2009); *Нині загальна аполітичність інколи розбавляється гострими треками, та й ті звучать «езоповою мовою»* («Молодь України», 2009); *Трансильванія взагалі пахла нафтою, та й усе на світі пахло нею* (Ю. Андрухович); *Поки ж ідеться про п'ять ДКС, причому й тут плани підвисають* («Дзеркало тижня», 2014). Формально-синтаксичний аспект таких конструкцій виражає взаємозалежність між предикативними частинами, а семантико-синтаксичний – взаємозалежність.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. У складносурядних реченнях варто виокремлювати семантико-синтаксичну

взаємозалежність і формально-синтаксичну взаємозалежність між складовими предикативними частинами. Семантично елементарні складносурядні речення сформовані з двох взаємозалежних предикативних частин, формально елементарні складносурядні конструкції – з двох взаємозалежних. Для формально і семантично елементарних складносурядних речень характерне вираження лише однієї взаємозалежності/взаємозалежності, для формально і семантично ускладнених складносурядних конструкцій – двох і більше. У складносурядному реченні семантико-синтаксична взаємозалежність зазнає диференціації на: 1) темпоральну семантико-синтаксичну взаємозалежність; 2) причиново-наслідкову семантико-синтаксичну взаємозалежність; 3) умовно-наслідкову семантико-синтаксичну взаємозалежність. Виявлені функційні особливості семантико-синтаксичної взаємозалежності і формально-синтаксичної взаємозалежності пояснюють функційно-семантичні і структурно-синтаксичні ознаки складносурядних речень і відкривають перспективу більш глибокого пізнання й осмислення способів формування складносурядних структур.

Література

1. Вихованець І. Р. Семантико-синтаксична структура речення / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1983. – 219 с.
2. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови : [монографія] / І. Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992. – 224 с.
3. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : [підручник] / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
4. Городенська К. Г. Деривація синтаксичних одиниць : [монографія] / К. Г. Городенська. – К. : Наук. думка, 1991. – 192 с.
5. Городенська К. Граматичний словник української мови: сполучники / Катерина Городенська. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2007. – 340 с.
6. Городенська К. Г. Сполучники української літературної мови : [монографія] / К. Г. Городенська. – К. : Ін-т укр. мови ; Вид. дім Дмитра Бураго, 2010. – 208 с.
7. Грищенко А. П. Складносурядне речення в сучасній українській літературній мові : [монографія] / А. П. Грищенко. – К. : Наук. думка, 1969. – 155 с.
8. Грищенко А. П. Складносурядні речення / А. П. Грищенко // Сучасна українська мова. Синтаксис / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972. – С. 387–409.
9. Грищенко А. П. Складносурядне речення / А. П. Грищенко // Українська мова : енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. – К. : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2000. – С. 557–559.
10. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні співвідношення в системі синтаксичних одиниць : [монографія] / Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 1999. – 336 с.

11. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису : [монографія] / А. П. Загнітко. – [Вид. 3-тє, виправл. і доп.]. – Донецьк : ДонДУ, 2008. – 294 с.
12. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ТОВ «ВКФ “БАО”», 2011. – 992 с.
13. Масицька Т. Є. Теорія залежностей у сучасному синтаксисі / Т. Є. Масицька // Волинь філологічна: текст і контекст : [зб. наук. пр.]. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – Вип. 14. – С. 133–143.
14. Межов О. Г. Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць : [монографія] / О. Г. Межов ; [відп. ред. І. Р. Вихованець]. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 464 с.
15. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій : [монографія] / М. В. Мірченко ; [відп. ред. І. Р. Вихованець]. – [Вид. 2-ге, переробл.]. – Луцьк : РВВ «Вежа» ВДУ ім. Лесі Українки, 2004. – 393 с.
16. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання : [навч. посіб.] / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища шк., 1994. – 670 с.
17. Христіанінова Р. О. Складнопідрядні речення в сучасній українській літературній мові : [монографія] / Р. О. Христіанінова ; [відп. ред. І. Р. Вихованець]. – К. : Ін-т укр. мови ; Вид. дім Дмитра Бураго, 2012. – 368 с.
18. Христіанінова Р. О. Безсполучникові складносурядні речення в сучасній українській мові / Р. О. Христіанінова // Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького національного університету : [зб. наук. пр.]. – Кривий Ріг : [б. в.], 2013. – Вип. 9, ч. 2 / [редкол. : Ж. В. Колоїз (відп. ред.), П. І. Білоусенко, А. З. Брацкі та ін.]. – С. 185–194.
19. Христіанінова Р. О. Семантико-синтаксичні різновиди безсполучникових складносурядних речень у сучасній українській мові / Р. О. Христіанінова // Типологія та функції мовних одиниць : наук. журн. / редкол. : Н. М. Костусяк (гол. ред.) та ін. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. – № 1. – С. 263–274.
20. Христіанінова Р. О. Формально-граматична організація складносурядних речень / Р. О. Христіанінова // Наук. зап. Бердян. держ. пед. ун-ту. – 2014. – Вип. IV. – С. 171–180.
21. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : [підручник] / К. Ф. Шульжук. – К. : Вид. дім «Академія», 2004. – 408 с.

References

1. Vykhovanets I. R. Semantyko-syntaksychna struktura rechennia / I. R. Vykhovanets, K. H. Horodenska, V. M. Rusanivskyi. – K. : Nauk. dumka, 1983. – 219 s.
2. Vykhovanets I. R. Narysy z funktsionalnoho syntaksysu ukrainskoi movy : [monohrafiia] / I. R. Vykhovanets. – K. : Nauk. dumka, 1992. – 224 s.
3. Vykhovanets I. R. Hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys : [pidruchnyk] / I. R. Vykhovanets. – K. : Lybid, 1993. – 368 s.
4. Horodenska K. H. Deryvatsiia syntaksychnykh odynyts : [monohrafiia] / K. H. Horodenska. – K. : Nauk. dumka, 1991. – 192 s.

5. Horodenska K. Hramatychnyi slovnyk ukrainskoi movy: spoluchnyky / Kateryna Horodenska. – Kherson : Vyd-vo KhDU, 2007. – 340 s.
6. Horodenska K. H. Spoluchnyky ukrainskoi literaturnoi movy : [monohrafiia] / K. H. Horodenska. – K. : In-t ukr. movy ; Vyd. dim Dmytra Buraho, 2010. – 208 s.
7. Hryshchenko A. P. Skladnosuriadne rechennia v suchasni ukrainskii literaturnii movi : [monohrafiia] / A. P. Hryshchenko. – K. : Nauk. dumka, 1969. – 155 s.
8. Hryshchenko A. P. Skladnosuriadni rechennia / A. P. Hryshchenko // Suchasna ukrainska mova. Syntaksys / [za zah. red. I. K. Bilodida]. – K. : Nauk. dumka, 1972. – S. 387–409.
9. Hryshchenko A. P. Skladnosuriadne rechennia / A. P. Hryshchenko // Ukrainska mova : entsyklopediia / redkol. : V. M. Rusanivskyi (spivholova), O. O. Taranenko (spivholova), M. P. Ziabliuk ta in. – K. : Ukr. entsykl. im. M. P. Bazhana, 2000. – S. 557–559.
10. Huivaniuk N. V. Formalno-semantychni spivvidnoshennia v systemi syntaksychnykh odynyts : [monohrafiia] / N. V. Huivaniuk. – Chernivtsi : Ruta, 1999. – 336 s.
11. Zahnitko A. P. Teoriia suchasnoho syntaksysu : [monohrafiia] / A. P. Zahnitko. – [Vyd. 3-tie, vypravl. i dop.]. – Donetsk : Don DU, 2008. – 294 s.
12. Zahnitko A. P. Teoretychna hramatyka ukrainskoi movy. Morfolohiia. Syntaksys : [monohrafiia] / A. P. Zahnitko. – Donetsk : TOV «VKF “BAO”», 2011. – 992 s.
13. Masytska T. Ye. Teoriia zalezhnosti u suchasnomu syntaksysi / T. Ye. Masytska // Volyn filolohichna: tekst i kontekst : [zb. nauk. pr.]. – Lutsk : Skhidnoievrop. nats. un-t im. Lesi Ukrainky, 2013. – Vyp. 14. – S. 133–143.
14. Mezhev O. H. Typolohiia minimalnykh semantyko-syntaksychnykh odynyts : [monohrafiia] / O. H. Mezhev ; [vidp. red. I. R. Vykhovanets]. – Lutsk : Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrainky, 2012. – 464 s.
15. Mirchenko M. V. Struktura syntaksychnykh katehori : [monohrafiia] / M. V. Mirchenko / [vidp. red. I. R. Vykhovanets]. – [Vyd. 2-he, pererobl.] – Lutsk : RVV «Vezha» VDU im. Lesi Ukrainky, 2004. – 393 s.
16. Slynko I. I. Syntaksys suchasnoi ukrainskoi movy : problemni pytannia : [navch. posibnyk] / I. I. Slynko, N. V. Huivaniuk, M. F. Kobylanska. – K. : Vyshcha shk., 1994. – 670 s.
17. Khrystianinova R. O. Skladnopidriadni rechennia v suchasni ukrainskii literaturnii movi : [monohrafiia] / R. O. Khrystianinova ; [vidp. red. I. R. Vykhovanets]. – K. : In-t ukr. movy ; Vyd. dim Dmytra Buraho, 2012. – 368 s.
18. Khrystianinova R. O. Bezspoluchnykovi skladnosuriadni rechennia v suchasni ukrainskii movi / R. O. Khrystianinova // Filolohichni studii : Naukovyi visnyk Kryvorizkoho natsionalnoho universytetu : [zb. nauk. pr.]. – Kryvyi Rih : [b. v.], 2013. – Vyp. 9, ch. 2 / [redkol. : Zh. V. Koloiz (vidp. red.), P. I. Bilousenko, A. Z. Bratski ta in.]. – S. 185–194.
19. Khrystianinova R. O. Semantyko-syntaksychni riznovydy bezspoluchnykovykh skladnosuriadnykh rechen u suchasni ukrainskii movi / R. O. Khrystianinova // Typolohiia ta funktsii movnykh odynyts : nauk. zhurn. / redkol. : N. M. Kostusiak (hol. red.) ta in. – Lutsk : Skhidnoievrop. nats. un-t im. Lesi Ukrainky, 2014. – № 1. – S. 263–274.

20. Khrystianinova R. O. Formalno-hramatychna orhanizatsiia skladnosuriadnykh rechen / R. O. Khrystianinova // Nauk. zap. Berdian. derzh. ped. un-tu. – 2014. – Vyp. IV. – S. 171–180.
21. Shulzhuk K. F. Syntaksys ukrainskoi movy : [pidruchnyk] / K. F. Shulzhuk. – K. : Vyd. dim «Akademiia», 2004. – 408 s.

Масицкая Татьяна. Семантико-синтаксическая взаимозависимость и формально-синтаксическая взаимонезависимость в сложносочиненных предложениях. Статья посвящена особенностям семантико-синтаксической взаимозависимости и формально-синтаксической взаимонезависимости в сложносочиненных предложениях. Выяснено, что семантически элементарные сложносочиненные предложения сформированы из двух взаимозависимых предикативных частей, формально элементарные сложносочиненные конструкции – из двух взаимонезависимых. Отмечено, что в формально и семантически осложненных сложносочиненных конструкциях функционирует две и более формально-синтаксических взаимонезависимостей / семантико-синтаксических взаимозависимостей. Определены дифференциальные разновидности семантико-синтаксической взаимозависимости: 1) темпоральная семантико-синтаксическая взаимозависимость; 2) причинно-следственная семантико-синтаксическая взаимозависимость; 3) условно-следственная семантико-синтаксическая взаимозависимость.

Ключевые слова: сложносочиненное предложение, семантико-синтаксическая взаимозависимость, формально-синтаксическая взаимонезависимость.

Masytska Tetiana. Semantic and Syntactic Interdependency and Formal Syntactic Mutual Independency in Compound Sentences. The article deals with features of semantic and syntactic interdependency and formal syntactic mutual independency in compound sentences that describe characteristic forming aspects of these constructions. It has been found that semantically elementary compound sentences are composed of two interdependent predicative parts but formal elementary compound constructions are composed of two mutually independent ones. It is significant that the special features of formally and semantically complicated constructions are functioning with two and more formal syntactic mutual independencies / semantic and syntactic interdependencies. The research focuses on the following distinctive varieties of semantic and syntactic interdependency: 1) temporal semantic and syntactic interdependencies; 2) causative-consecutive semantic and syntactic interdependencies; 3) condition-and-result semantic and syntactic interdependencies.

Key words: a compound sentence, semantic and syntactic interdependency, formal syntactic mutual independency.